

Pääkirjoitus

Mari Maasilta

Tutkija tuulettaa päätään

Koulusurmien käsittely mediassa, valemedia, työttömiksi jääneet toimittajat, pakolaisuudesta käytävät some-keskustelut...Viestinnän ja median tutkijat ovat tekemisissä monien vaikeiden tutkimusaiheiden kanssa, mutta heillä on harvoin tilaisuus jakaa kokemuksiaan tai pohtia tutkimukseensa liittyviä eettisiä ja muita haasteita.

Media- ja viestinnän tutkimuksen päivillä Jyväskylässä tartuttiin huhtikuussa vaikeisiin tutkimusaiheisiin Media & viestintä -lehden 40-vuotisjuhlan kunniaksi järjestetyssä osallistavassa akvaariopaneelissa.¹ Etukäteen herkkiksi tai tulenaroiksi oli määritelty esimerkiksi aiheet, jotka ovat eettisesti haastavia, voivat aiheuttaa vihaista palautetta ja tuottaa tutkijoiden itsesensuuria tai jotka saattavat uusintaa tutkimuksen kohteiden tai osallistujien tuskaa. Vaikeiden aiheiden ajateltiin asettavan haasteita ainakin aineistonkeruulle, tutkimusmenetelmille sekä tulosten raportoinnille.

Eettinen pohdinta on osa kaikkea tutkimusta, mutta keskusteluun osallistuneiden tutkijoiden mukaan sitä näyttää aiheuttavan tällä hetkellä erityisesti vihapuheeseen, maahanmuuttoon ja pakolaisiin liittyvä tutkimus. Tutkimusta suunnitellessaan ja raportoidessaan tutkijat kysyvät itseltään esimerkiksi: mitä tulen uusintaneeksi, jos lainaan tutkimustekstissä keskustelupalstojen törkeää puhetta, miten otan huomioon tutkimusaineistoa tuottavien palstakirjoittajien anonymiteetin tai minkälaisia seurauksia maahanmuuttajien kokemusten kertomisesta tutkimusjulkaisuissa voi olla tutkittaville itselleen? Vaikka olisimme yhtä mieltä siitä, että sanoilla luodaan todellisuutta, joskus voi olla tärkeää antaa esimerkkejä törkeästäkin vihapuheesta, jos esimerkin kautta sitä pääsee paremmin analysoimaan ja tuomaan uutta ilmiöön liittyvää tietoa.

Tutkija joutuu pohtimaan myös sitä, mitä tapahtuu sitten kun tulokset pääsevät julkisuuteen. Samoin kuin toimittajat, myös tutkijat ovat tietoisia siitä, että jo tutkimusaiheen valinta saattaa liittää tutkijan suuren yleisön silmissä maahanmuuton puolestapuhjiin, jolloin odotettavissa voi olla vihaviestien vyöry, somehyökkäys tai pahimmassa tapauksessa jopa uhkauksia tutkijaa tai tämän perhettä kohtaan. Joskus parempi ratkaisu voi jopa olla, että antaa vinkin aiheesta toisille, koska itsellä ei ole voimavaroja olla ”myrskyn silmässä”. Oma ongelmansa on sekin, että tiettyjä aiheita tutkivan odotetaan itsestään selvästi tukevan tietynlaisia mielipiteitä. Tätä keskustelijat kutsuivat normatiivisuudeksi, joka tuntuu rajoittavan kriittistä ajattelua.

Julkisuudessa – ja myös tutkijayhteisöissä – tutkija usein samastetaan tutkimusaiheeseensa. Keskusteluun osallistuneet kertoivat havaintojaan ja kokemuksiaan muun

muassa siitä, kuinka raiskauksia, sukupuolivähemmistöjä tai erityisnuoria tutkivilta on tultu kyselemään heidän omakohtaisia kokemuksiaan aiheesta. Keskustelijat pitivät haasteellisena sitä, että tutkijan oikeutus tehdä tiettyjen aiheiden tutkimusta helposti kyseenalaistetaan. Kuten eräs tutkija aiheen kiteytti: *”Jos et ole sumo-painija, voitko tehdä tutkimusta sumo-painijoista?”* Toisaalta yhtä ongelmallista on se, jos tutkija kokee olevansa liian lähellä tutkimusaihetta, sillä silloin hänen puolueettomuutensa voidaan asettaa kyseenalaiseksi.

Joskus tutkijoiden työtä on pyritty mitätöimään sillä perusteella, että tutkija on aktiivisesti osallistunut tutkimansa yhteiskunnallisen ongelman ratkaisemiseen tähtäävään toimintaan tai ollut liian läheisesti vuorovaikutuksessa tutkittaviensa kanssa (ks. esim. Suoranta & Rynnänen 2014, 90–96). Paneelissa ei tullut esiin yhtään näin jyrkkää kokemusta, mutta silti monet paneeliin osallistuneet tutkijat pohtivat omaa rooliaan suhteessa yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen ja aktivismiin.

Tutkimus voi olla raskasta myös sen vuoksi, että tutkija joutuu päivästä toiseen kohtaamaan väkivaltaista ja raakaa media-aineistoa. Katsojaa kohti osoittava ase tai julmuuksilla mässäilevät videot jäävät verkkokalvoille pyörimään ja tunkeutuvat uniinkin. Keskustelijat herättivätkin kysymyksen siitä, pitäisikö tutkimusryhmässä ja työyhteisössä valmistautua paremmin tutkimuksen mahdollisesti tuottamiin psyykkisiin haasteisiin. Tähän saakka tutkijat ovat joutuneet melko itsenäisesti kehittämään selviytymiskeinojaan, sillä vaikeisiin tutkimusaiheisiin liittyvä työnohjaus on yliopistoyhteisöissä puutteellista. Yleisimmät selviytymiskeinot ovat luultavasti vertaistuen etsiminen tutkijakumppaneilta tai, kuten eräs keskusteluun osallistunut tutkija totesi, *”pään tuulettaminen metsäpolulla”*. Anonyymien alkoholistien tapaan tutkijat kaipaivat enemmän tutkimuksen tekemiseen liittyviä keskusteluja ja purkautumista, tapahtui se sitten virtuaalisesti tai kasvokkain.

On myös tilanteita, joissa tutkija itse ei koe aihettaan tai sen raportointia vaikeaksi, vaan rajoitukset tulevat rahoittajalta tai viranomaiselta. Tutkimusaiheiden tärkeyden määrittelyä ja rajoittamistahan tehdään ennen kaikkea rahoituksen kautta. Tutkijan tai tutkijaryhmän mielestä tietty aihe voisi olla yhteiskunnallisesti merkittävä ja ehdottomasti tutkimisen arvoinen, mutta rahoittajat voivat kokea sen liian vaaralliseksi. Keskustelu rahoituksen vaikutuksesta jäi Media & viestintä -lehden paneelissa melko vähäiseksi ehkä sen vuoksi, että siihen on vaikea päästä käsiksi muuta kuin spekulatiivisella tasolla; melko harvoinhan rahoittajalta tulee palautetta, jonka mukaan rahoitusta ei myönnetä, koska aihe on liian tulenarka.

Kirjallisuus

Suoranta, Juha & Rynnänen, Sanna (2014). *Taisteleva tutkimus*. Helsinki: Into.

Viitteet

¹ (<http://docplayer.fi/3895981-Akvaariokeskustelu-menetelmasta.html>)